
Riktlinjer för tillsyn i förskolor, skolor, fritidsgårdar och barnkulturaktiviteter

Antagna av barn- och ungdomsnämnden 2005-09-27, § 107

Antagna av gymnasie- och vuxenutbildningsnämnden 2005-09-29, § 87

Antagna av kultur- och fritidsnämnden 2005-10-18, § 73

1 Inledning/Avgränsning

Dessa riktlinjer är avsedda att tjäna som vägledning för kommunens tillsynsansvar i de kommunala verksamheterna för barn och ungdom.

Riktlinjerna gäller för kommunens verksamheter och i tillämpliga delar även för enskild förskoleverksamhet i Sollentuna.

Riktlinjerna är ingen garanti för att kommunen undgår skadeståndsansvar vid en inträffad skadehändelse, men risken är mindre om riktlinjer finns och all personal följer riktlinjerna.

Riktlinjerna avser den vardagliga verksamheten i förskolans, familjedaghemmets respektive skolans lokaler. I fråga om vad som gäller vid utflykter, studiebesök, resor etc. hänvisas till de sk ”Utflyktsreglerna” (Lokala regler vid aktiviteter på annan plats än i enhetens ordinarie verksamhetslokaler).

För förhindrande av t ex mobbning gäller särskilda regler, bl a respektive skolors antimobbningsplaner/-program.

2 Tillsynsansvar

2.1 Vad som avses med tillsynsansvar

Med *tillsynsansvar* avses här ansvar för att barn och ungdomar som deltar i en kommunal verksamhet inte skadas, inte utsätts för mobbning eller annan kränkande behandling, inte utsätts för eller själv utför någon form av brottslig handling samt att tredje man inte drabbas av skador genom något som barnen/ungdomarna gör i verksamheten.

2.2 Förskolan

Med förskola jämställs i detta sammanhang familjedaghem.

Verksamhetstid eller vistelsetid (tillsynstid) är den tid som barnet vistas i verksamheten, dvs. den tid som överenskommits mellan förälder/vårdnadshavare och förskolan.

Förskolans ansvar för barnen börjar i och med att förälder/vårdnadshavare/annan överlämnar barnet till personalen i förskolan.

När barnet hämtas upphör förskolans ansvar i och med att barnet lämnas över till föräldern/vårdnadshavaren/annan.

Skall annan person än förälder/vårdnadshavare lämna/hämta barnet är det viktigt att detta tydligt har överenskommits med föräldern/vårdnadshavaren.

Det räcker med muntlig överenskommelse. Den som skall lämna/hämta skall dock vara känd av personalen eller styrka att han/hon är rätt person. Skall det ske under en längre period bör överenskommelsen vara skriftlig. Även då skall vederbörande vara känd eller kunna styrka sitt uppdrag.

Förälder eller annan som skall lämna/hämta barnet skall alltid komma in i förskolan och lämna respektive hämta barnet. Förskolan bör informera föräldrarna/vårdnadshavarna om att barn inte bör lämnas utanför på gården för att sedan tas om hand av personal. Barn får inte heller, av personalen, släppas ut på gården för att där vänta på att bli hämtat.

I förskolan skall inga barn vara ute på gården på egen hand, utan sällskap av personal. Kan man inte avdela personal för detta skall barnen hållas inomhus.

Vistelse och lek på förskolans område vid andra tillfällen och tidpunkter än under tillsynstiden sker utanför kommunens ansvar.

Kommunen har dock alltid ansvar för att lekredskap och liknande är i sådant skick att barn inte kan skada sig när de på egen hand leker på förskolans område även vid andra tillfällen och tidpunkter som inte är verksamhetstid. Är någon sådan utrustning inte i fullgott skick får utrustningen inte användas till dess den blir reparerad/åtgärdad. Utrustningen skall under tiden den ej får användas vara tydligt avstängd (t ex med ”avspärrningsband”) och skyltad med att den p g a olycks-/skaderisk inte får användas.

2.3 Grundskolan

Skolans ansvar för eleverna börjar c:a 15 minuter innan första lektionen för dagen för varje enskild elev börjar och upphör c:a 15 minuter efter det att dagens sista lektion avslutats för varje enskild elev (allt enligt gällande skolschema för varje enskild elev).

Kommer elever till skolgården mer än 15 minuter innan skoldagen börjar eller är kvar utomhus efter sista lektionen mer än 15 minuter är kommunen normalt inte ansvarig vid en inträffad skadehändelse. I dessa situationer får elev anses vara på väg till eller från skolan.

Vistelse och lek på skolans område vid andra tillfällen och tidpunkter än vad som ovan sagts sker helt och hållet utanför kommunens ansvar.

Kommunen har dock alltid ansvar för att lekredskap och liknande är i sådant skick att barn inte kan skada sig när de på egen hand leker på skolgården även vid andra tillfällen och tidpunkter som ovan sagts. Är någon sådan utrustning inte i fullgott skick får utrustningen inte användas till dess den blir reparerad/åtgärdad. Utrustningen skall under tiden den ej får användas vara tydligt avstängd (t ex med ”avspärrningsband”) och skyltad med att den p g a olycks-/skaderisk inte får användas.

2.4 Skolbarnsomsorg ("fritids")

Med skolbarnsomsorg avses här sådan verksamhet där barnen är inskrivna i verksamheten. Verksamhetstid eller vistelsetid (tillsynstid) är den tid som barnet vistas i verksamheten, dvs. den tid som överenskommits mellan förälder/vårdnadshavare och skolbarnsomsorgen.

I skolbarnsomsorgen ("fritids") har personalen ansvar för barnen på motsvarande sätt som i förskolan, d v s från det att barn kommer till lokalerna till dess de lämnar lokalerna. Barn som kommer till "fritids" och avser att vara ute och leka skall dock först gå in och anmäla till personalen att de har kommit. Skall barn gå hem direkt efter att ha lekt utomhus skall de gå in och meddela att de går hem.

Om ett barn skall lämna verksamheten före tillsynstidens slut för att t ex

- följa med en kamrat någonstans (till dennes bostad, till aktivitet på annat ställe eller av annat skäl)
- ensam gå hem för att ensam vistas i bostaden eller delta i aktivitet på annat ställe eller av annat skäl
- ensam ta sig till annan plats för att möta förälder, äldre syskon eller annan vuxen

skall förälder/vårdnadshavare ha lämnat skriftligt medgivande för hela skolverminen eller bestämd period under skolverminen.

Skall barnet få göra detta vid enstaka tillfällen skall förälder/vårdnadshavare kontaktas för att ge ett muntligt medgivande för det aktuella tillfället. Kan förälder inte nås får barnet inte släppas i väg.

Ringer förälder/vårdnadshavare och vill att ett barn av något skäl skall lämna verksamheten före tillsynstidens slut får barnet inte släppas iväg utan att personalen är helt säker på att det är barnets förälder som ringt.

Personalen skall föra anteckningar om när och hur elever, som har tillfällig tillåtelse till det, lämnat verksamheten före tillsynstidens slut.

När ett barn lämnar verksamheten och färdas till ett annat ställe, innan det senare fortsätter hem till bostaden, räknas färdvägen mellan verksamhetslokalen och det ställe barnet först tar sig till som färd från verksamheten (detta har att göra med vad som i olycksfallsförsäkringen är att anse som direkt färd till och från verksamheten).

2.5 Gymnasieskolor, fritidsgårdar och barnkulturverksamheter

Tillsynsansvaret i kommunens verksamheter för barn och ungdom är bl a kopplat till barnens/ungdomarnas ålder. Tillsynsansvaret avtar med stigande ålder på barnet.

För barn och ungdom upp till 18 års ålder får tillsynsansvar normalt anses föreligga inom samtliga verksamhetsområden, d v s förskola, grundskola, gymnasieskola, fritidsgårds- och barnkulturverksamheter.

För ungdom över 18 år föreligger inget tillsynsansvar. Detta betyder bl a att något tillsynsansvar inte vilar på gymnasieskolan för elever över 18 år. För elever på yrkesskolor, som i ett led i undervisningen utför någon sorts arbete, svarar dock kommunen i vissa fall för skador eleven orsakar oavsett ålder.

Även om det för äldre elever i gymnasieskolan inte föreligger ett tillsynsansvar på samma sätt som i t ex grundskolan föreligger det däremot ett ansvar hos skolledningen att lokaler, utrustning och materiel inte företer brister som kan leda till olyckshändelser eller personskador på annat sätt. I samband med utflykter, studiebesök, skolresor och liknande rekommenderas gymnasieskolan att, i tillämpliga delar, använda sig av de s k ”utflyktsreglerna” som vägledning för att förebygga att olyckshändelser skulle kunna inträffa när man ordnar aktiviteter utanför skolanläggningen.

I fritidsgårds-/barnkulturverksamheter för yngre barn måste man dock se till att man har tillräcklig tillsyn och uppsikt över barnen i verksamheten på motsvarande sätt som gäller för grundskolan. Det betyder att personalens tillsynsansvar föreligger från det att barnen/ungdomarna kommit till verksamheten/aktiviteten och till dess de lämnar den, oavsett om aktiviteten sker i verksamhetslokalerna eller på annan plats och annat ställe.

3 Tillsynsansvar under skolresa

För att lärare och annan medföljande personal skall anses ha tillsynsansvar under en skolresa/lägerskola gäller följande:

- Under programlagda aktiviteter som är att anse som verksamhetstid har personalen tillsynsansvar.
- Under fritid, t ex på kvällen innan det är sovtid, sätts personalens tillsynsansvar i relation till elevernas ålder och utveckling samt till omständigheterna i övrigt. Tillsynsansvar föreligger i högre utsträckning för yngre barn än för äldre samt om förhållandena är sådana att det kan vara rimligt att förutse en eventuell olyckshändelse.
- För myndiga gymnasieelever har personalen inget tillsynsansvar om de ”släpps lösa” på fritid.

Med hänvisning till detta vill vi rekommendera följande:

- För omyndiga elever, och särskilt om det gäller låg- och mellanstadieelever, är det lämpligt att eleverna åläggs att även under fri tid vara i anläggningen eller i omedelbar närhet om de är utomhus.
- Under skolresan bör det finnas ordnings-/förhållningsregler som eleverna skall följa, även när personalen inte har dem inom syn- och hörhåll under delar av någon aktivitet.
- Om skolresan kombineras med möjlighet för eleverna att stanna kvar på orten (t ex under veckoslutet) är det viktigt att både elever och föräldrar/vårdnadshavare är informerade om detta och om personalens begränsade (i vissa fall obefintliga) tillsynsansvar för den tiden.

4 Tillsynsansvar vid aktiviteter anordnade av föräldrar och barn/elever

Om elever själva, med eller utan hjälp av föräldrar, på fritid anordnar en klassfest och bjuder in lärare/personal att delta som gäster så har lärarna/personalen inget tillsynsansvar. Det hela handlar om en privat arrangerad fest under icke skoltid. Detta gäller oavsett om festen genomförs i skolans lokaler, i en hyrd/lånad fest- eller samlingslokal eller hemma i någon elevs bostad.

5 Försäkringsfrågor

5.1 Ordinarie verksamhet huvudsakligen i ordinarie verksamhetslokaler

5.1.1 Olycksfallsförsäkringen

Vår kollektiva olycksfallsförsäkring, som främst omfattar alla barn i kommunens verksamheter för barn och ungdom, gäller under verksamhetstid och resa direkt till och från verksamheten.

Med verksamhetstid avses all den tid under vilken det pågår organiserade aktiviteter som är delar i den verksamhet man skall bedriva. Det har ingen betydelse var någonstans aktiviteterna genomförs, d v s i de ordinarie verksamhetslokalerna eller på annan plats och annat ställe, så länge det är fråga om organiserade aktiviteter som led i verksamheten.

Den kollektiva olycksfallsförsäkringen gäller, i samband med skolresa och lägerverksamhet, även under fri tid - d v s under tid då ingen organiserad verksamhet pågår – även om föräldrar själva inte tecknat en frivillig tilläggsförsäkring eller annan privat försäkring, som innebär att barnen är försäkrade även på fritid och under ferier.

5.1.2 Ansvarsförsäkringen

Kommunens allmänna ansvarsförsäkring omfattar, förutom alla förtroendevalda och anställda, även barn och ungdom i kommunens verksamhet. Ansvarsförsäkringen träder in om någon av vårdslöshet eller försummelse skadar annan person, dennes egendom eller förorsakar att personen lider någon ekonomisk skada.

Skall ansvarsförsäkringen träda in och ekonomiskt ersätta drabbad person för vad barn/ungdomar kan ha gjort så skall kommunen anses vållande genom att personal inte haft tillräcklig tillsyn och uppsikt över barnen/ungdomarna. Det här är särskilt viktigt att vara medveten om vid skolresor och lägerverksamheter.

Om något barn ställer till något som drabbar tredje person (ansvarsskadehändelse) och det sker inom ramen för en organiserad aktivitet som är ett led i verksamheten under skolresan/lägrät/lägerskolan är det kommunen, genom personalen, som är ansvarig om man brustit i tillsyn och uppsikt. Har barn/ungdomar däremot, t ex under kvällen, haft fri tid och ”släppts lösa” - d v s det pågår ingen organiserad aktivitet - är varje

barn/ungdom individuellt och personligen skadeståndsskyldig om de förorsakar en ansvarsskadehändelse. Därför är det viktigt att uppmana föräldrar att, inför en skolresa eller liknande, se över familjens försäkringsskydd och att man har en privat ansvarsförsäkring.

5.2 Skolresor, lägerskolor och liknande aktiviteter

I kommunens ”försäkringspaket” ingår en tjänstereseförsäkring som bl a omfattar alla anställda och förtroendevalda som genomför någon form av tjänsteresa. Försäkringen gäller också för skolelever som en ”skolreseförsäkring”. Denna försäkring - som är subsidiär, d v s träder in om ingen annan reseförsäkring finns - innefattar olycksfall, sjukdom, hemtransportkostnader, bagage och privata tillhörigheter som blir skadade, stulna eller förkommer i bagagehanteringen samt ansvarsskydd (avser om man gör något som drabbar tredje man i form av kroppsskada eller egendomsskada).

För att en resa skall betraktas som en tjänsteresa för personalen skall resan vara beordrad/sanktionerad av chef eller för förtroendevalda beslutad av nämnd eller nämndordförande. Kostnaderna för resan (biljetter eller bilersättning), hotellrum och uppehälle skall betalas av arbetsgivaren/uppdragsgivaren. Detta senare är dock inte alltid avgörande utan det avgörande är att resan är beordrad/beslutad och att hela reseperioden därmed är att anse som tjänstetid oavsett vilka veckodagar som ingår i reseperioden, alltså även lördagar och söndagar eller andra helgdagar. Skulle resan företas under semestertid eller under tjänstledighet är resan inte att betrakta som tjänsteresa och då gäller inte tjänstereseförsäkringen.

För en skolresa gäller därför följande:

- **Lärare och annan skolpersonal** som deltar i resan omfattas av försäkringsskyddet under förutsättning av att resan är beordrad/sanktionerad av rektor och att hela reseperioden är att se som arbetstid (tjänstetid). Däremot är det inte nödvändigt - för att betraktas som tjänsteresa - att skolan/kommunen svarar för personalens rese-, hotell- och uppehällekostnader. Dessa kostnader kan betalas av eleverna genom den finansiering av skolresan som de beslutat (t ex insamlingar, försäljningar, musik-/teaterföreställningar och avgifter). Denna variant förekommer vid skolresor i åk 9 i grundskolan respektive åk 3 i gymnasiet när man vill göra en resa som avslutning på en gemensam skoltid. Har skolresan däremot karaktär av studieresa (och med vissa ”nöjesinslag”) svarar skolan normalt för medföljande personals kostnader.

Alla moment i kommunens aktuella försäkringar (ansvars- samt tjänstereseförsäkringen) gäller. Om något inträffar under de delar av reseprogrammet som är att se som verksamhetstid gäller kommunens ansvarsförsäkring. Under fritid gäller den ansvarsförsäkring, som

ingår i tjänstereseförsäkringen ("privatansvar") om man förorsakar skada för tredje man.

- **Eleverna** omfattas på motsvarande sätt av tjänstereseförsäkringen som för dem fungerar som en "skolreseförsäkring". Försäkringen inkluderar privatansvaret och någon kompletterande egen reserförsäkring krävs ej.

För att det skall **råda full klarhet om att en skolresa är tjänsteresa** för lärare och annan medföljande personal rekommenderar vi att man gör följande:

- Skolresan skall vara arrangerad av skolan som ett led i skolans verksamhet (t ex en studieresa) eller av skolan och eleverna gemensamt (t ex en "avslutningsresa" som inte direkt har karaktären av studieresa) och ske huvudsakligen under skoltid (lördag, söndag eller annan helgdag kan dock ingå).
- Upprätta ett reseprogram av vilket det tydligt framgår vad som är aktiviteter under verksamhetstid och vad som är eventuell fritid.
- Rektor beordrar/sanktionerar skriftligt att lärare och annan personal deltar i och genomför skolresan som en tjänsteresa. Hela reseperioden är därmed tjänstetid, även lördag, söndag eller annan helgdag som infaller under reseperioden.

5.3 Kommunens försäkringar gäller inte vid privata arrangemang

Tar föräldrar på fritid (t ex lördag, söndag, skollov) ansvar för att arrangera utflykt, studiebesök, resa eller läger för t ex en skolklass så är detta ett helt privat arrangemang. Kommunen har inget som helst ansvar för en sådan aktivitet.

Kommunens olycksfallsförsäkring, ansvarsförsäkring och skolreseförsäkring täcker inte sådana aktiviteter. Olycksfallsförsäkringen kan dock gälla om kommunen tecknat heltidsförsäkring (innefattar även fritid och skollov).

Det här är viktigt att tydligt klargöra för föräldrar när de vill arrangera aktiviteter under barnens/ungdomarnas fritid. Det har nämligen visat sig att många föräldrar tror att kommunens försäkringar gäller även under sådana aktiviteter.